

УДК 37.09.(477.51.): 373.65

DOI 10.31654/2520-6966-2024-24F-110-271-282

Бровко А. Г.

кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

Alyona_brovko@meta.ua

orcid.org/0000-0002-8490-7990

Давиденко Ю. М.

кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

davidenko_yuri@ukr.net

orcid.org/0009-0009-2476-093X

Кучменко Е. М.

доктор історичних наук, професор кафедри всесвітньої історії та міжнародних ідносин Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

kuchmeb@yahoo.com

orcid.org/0000-0003-1311-4181

Людмилинська жіноча учительська семінарія як осередок духовності та культури

У статті, на основі архівних матеріалів, автори висвітлюють діяльність Людмилинської жіночої учительської семінарії в перші роки свого існування. Дана семінарія була заснована у 1911 році на базі школи сільського господарства та доведення з поступовим закриттям останньої. Зазначений освітній заклад готував майбутніх вчителів, тому мав відповідну навчальну програму та правила вступу до закладу. У статті розкрито особливості вступної кампанії до учительської семінарії, наведено перелік документів, необхідних для подачі до семінарії. Подано список учениць, які вступили у першому ж навчальному році до учительської семінарії. Зазначено, що навчальна програма семінарії передбачала як теоретичні так і практичні заняття, які проходились на базі ще існуючої школи сільського доведення та присадибного господарства. Вихованки семінарії проходили факультативні заняття на яких їм демонстрували як правильно доглядати за домашньою худобою та птахами, садом, городом. Окрім навчання, велика увага у семінарії приділялась духовному та культурному розвитку вихованок. Учениці закладу залучались до відвідування церковних служб, під супроводом наставниці, де приймали участь у церковному читанні та співях. Для розвитку у вихованок громадянськості та почуття естетики при семінарії влаштовувались музично-літературні вечори з танцями, на яких учениці співали, танцювали, організували гру на музичних інструментах, а також залучались до художнього мистецтва. Для учениць семінарії вчителями організувались екскурсії до виданих історичних та культурних місць. Окрему увагу у семінарії звертали на дисципліну учениць, тому, протягом всього свого перебування у стінах семінарії та інтернаті, вихованки знаходились під постійним наглядом чергових наставниць та вчителів, які супроводжували їх повсюди.

Ключові слова: Людмили́нська жіноча учительська семіна́рія, навча́льний заклад, ду́ховність, ку́льтура, ви́хованки школи, педа́гогічний колектив.

Постановка проблеми. Людмили́нська жіноча учительська семіна́рія була заснована на базі Людмили́нської школи сі́льського господа́рства та до́моведе́ння з по́ступовим за́криттям о́станньої до 1913 року.

1 липня 1911 року жіноча учительська семіна́рія офі́ційно була відкрита у м. Мрин Ніжинського повіту, Черні́гівської губе́рнії з при́своєнням назви «Людмили́нська» на честь мате́рі П.С. Коробки, яка зробила по́жертвува́ння на відкриття навча́льного за́кладу. Членами пі́клува́льної ра́ди семіна́рії від Черні́гівського Губе́рнського Земства було обрано: губе́рнського гласного П. С. Коробку та члена Черні́гівської Губе́рнської Земської управи П. М. Солонину [2, арк. 105]. Це був єди́ний педа́гогічний жіно́чий за́клад зі спеціалі́зованим сі́льсько-господа́рським відді́ленням.

Метою ста́тті є розкриття дія́льності Людмили́нської жіно́чої учи́тельської семіна́рії.

Аналіз о́станніх до́сліджень та публіка́цій. Переважно зі́штовхуємо́ся з невели́кими, за́гальними зга́дками про дія́льність Людмили́нської жіно́чої учи́тельської семіна́рії в конте́ксті висві́тлення розві́тку нача́льних за́кладів поч. ХХ ст., або ж при розкритті поста́ті засновника та ме́цената даного осві́тнього за́кладу – Па́вля Степа́новича Коробки.

Дже́рельною базою ста́тті ста́ли архі́вні докуме́нти, що мі́стяться у Ф. 1353. «Мринська Людмили́нська жіно́ча учи́тельська семіна́рія, м-ко Мрин Ніжинського повіту Черні́гівської губе́рнії» та Ф.342. «Ніжинська уі́здна земська управа. Ніжин, Черні́гівської губе́рнії. За 1851–1919 роки відді́лу держа́вного архі́ву Черні́гівської о́бласті в м. Ніжині».

Виклад о́снoвного ма́теріалу. Учи́тельська жіно́ча семіна́рія до за́криття школи сі́льського господа́рства та до́моведе́ння спі́льно користува́лась з о́станньою всі́ма примі́щеннями та зе́мельними наді́лами. Зго́дом, пі́сля офі́ційного при́пинення і́снува́ння школи, семіна́рія о́дноосі́бно розпо́ряджалась всі́м ма́йном.

Розмі́щувалась жіно́ча учи́тельська семіна́рія на власній сади́бі в 3-х верста́х від м. Мрин та вклю́чала у себе на́ступні буді́влі та примі́щення:

1. Голо́вну 2-х по́верхову ка́м'яну буді́влю покриту за́лізним да́хом. На ни́жньому по́версі буді́влі зна́ходились: ре́креа́ційний за́л, канце́лярія, класи́ для ру́коді́лля, кі́мната з фі́зичними при́борами та принале́жностями для ма́люва́ння, роздя́гальня, кварта́ра нача́льниці за́кладу, яка скла́далась з 4-х кі́мнат, ку́хня, їда́льня та вби́ральня.

У головному приміщенні містилися також 3 класи, бібліотека, учительська та 3 спальні з кімнатою для вмивання, якою користувалися учениці, які проживали у інтернаті.

2. До головної будівлі примикали кухня з квартирою економки, приміщення для прислуги, комора та інші господарські приміщення;

3. Учительські флігеля – дерев'яні приміщення під металевим дахом, які вміщували квартири для учителів, по три кімнати кожна.

4. Будинок на 4 кімнати з квартирою агронома семінарії. Навпроти – квартира для майстрині молочної справи, яка складалась з 2 невеликих кімнат та кухні.

5. Молочна – дерев'яна будівля з металевим дахом на кам'яному фундаменті, яка складалась з 2-х просторих кімнат, в яких проводились практичні заняття по молочної справи.

6. Лікарня з 3-ма кімнатами.

7. Баня з кімнатами для прання та прасування – простора кам'яна будівля з металевим дахом. За кошти Міністерства Народної Освіти на території семінарії було викопано колодязь з насосом, яким через водопровід доставлялась вода в головну будівлю та баню.

8. Господарські та службові приміщення семінарії склалися з: льодника, льоху, дровника, амбару, двору для тварин, конюшні, приміщення для головної прислуги, екіпажного сараю, сараю для розміщення пожежного обозу та господарських знарядь, свинарника, птаівника, теплиць та оранжереї, квартири садівника [5, арк. 8].

На садибі семінарії, площею до 20 десятин, розміщувались розплідник та город, які використовувались для проведення практичних занять учениць закладу по садівництву, сільському господарству; парк 3-х десятичний для прогулянок вихованок. У декількох верствах від садиби знаходилось 10 десятин болотистого луку та 30 десятин польової землі, яка була у спільному володінні з селянами м. Мрин, що було для семінарії не вигідно, оскільки остання не до отримувала достатньої кількості продуктів для господарства [5, арк. 9].

Керівницею Людмилінської жіночої семінарії була призначена О. К. Попова. Педагогічний колектив протягом 1911–1912 навчального року складався із: викладача російської мови, географії та історії – Є. С. Вирової, а згодом російську мову викладала В. А. Покровська, а географію та історію – К. А. Семіонська; вчительки математики – Л. І. Страхової; викладача графічного мистецтва – М. А. Леонтієва; вчителя Закону Божого – О. Григорія Гонорського, вчителя малювання – В. Н. Семакова, вчителя ручної праці – Н. Недзвицької, вчителя природознавства – С. Тиссаревського. При навчальному закладі

працював лікар та допоміжний персонал, який сприяв кращому функціонуванню семінарії.

Про те, що у Мрині планувалось відкриття учительської семінарії суспільство інформувалось за допомогою оголошень, які поширювались серед населення. Всі бажаючи вступити до семінарії повинні були подати відповідні заяви до 1 серпня 1911 р. на ім'я директора Мринської Людмилинової школи. Окрім заяви необхідно було подати ряд інших документів необхідних для вступу: свідоцтво про народження; свідоцтво про звання сім'ї та майнове становище; свідоцтво навчального закладу в якому навчався до цього вступник; свідоцтво місцевого священика про гарну поведінку; а також підпис вступника, його батьків та опікунів проте, що в разі отримання ученицею стипендії вона зобов'язана відпрацювати по закінченню семінарії вказану кількість років або ж повернути кошти витрачені на її навчання за період перебування у школі. У свою чергу, батьки учениць платної форми навчання зобов'язувались утримувати їх, забезпечувати формою та всім необхідним [1, арк.21].

Для вступу обов'язковою була також медична довідка. У разі наявності фізичних недоліків або хвороби, які б заважали виконувати обов'язки вчителя, вступники до іспитів не допускалися. Існували також і вікові обмеження. До семінарії мали право вступати дівчата віком від 14 до 22 років. Старші 22 років, могли вступити лише з дозволу Управління Навчального Округу [2, арк.97]. Хоча, відомі випадки, коли до семінарії дозволявся вступ більш юних осіб. Як видно з листа керуючого Округом та помічника Попечителя, надісланого до директора Людмилинової жіночої семінарії, було надано дозвіл 13-ти річній доньці дворянина с. Красногорки, Балтського повіту, допустити до складання вступного іспиту [4. арк. 70].

Вступні іспити розпочинались з 16 серпня та проводились за програмою курсу 2-х класного училища Міністерства Народного Просвітництва. Згідно програми вступних випробувань передбачалось:

1. По Закону Божому. Священна історія Старого та Нового Заповіту. Вчення про богослужіння православної церкви (підручник Д. Соколова). Начатки християнського віровчення. Швидко, з дотриманням наголосів, читання Святого Євангелія та Часослова. З перекладом найбільш легких частин тексту на російську мову.

2. По російській мові. Диктант. Твір на тему описового або розповідного характеру. Знання граматики в обсязі підручника Пуциковича. Граматичний розбір складного речення.

Знайомство з деякими літературними творами, наприклад: «Капітанська дочка», «Полтава» – О. Пушкіна; Повісті, що увійшли у збірник

«Вечора на хуторі поблизу Диканьки» та «Миргород» – В. Гоголя; «Бежин ліг», «Муму», «Бірюк» – І. Тургенєва; «Орач», «Перехожий», «Світле Христове Воскресіння» – Д. Григоровича.

Виразне читання напам'ять деяких віршів та байок, наприклад:

а) Пушкіна – «Весна», «Осінь», «Зима», «Кавказ», «Обвали», «Циганський табір», « Біси», «Потопельник», «Пісня про Віщого Олега», «Полтавська битва».

б) Лермонтова – «Козача коліскова пісня», «Молитва», «Гілка Палестини», «Ангел».

в) Жуковського – «Літній вечір», «Недільний ранок в селі».

г) Колоцова – «Пісня орача», «Селянський бенкет», «Врожай», «Чого ти спиш мужичок».

ґ) Майкова – «Хто він?», «Маніфест», «Нива» (перша половина).

д) Крилова – «Допитливий», «Ворона та Лисиця», «Кінь та Повар», «Слон і Моська», «Віслюк і Соловей», «Квартет», «Скринька», «Вовк та Кіт».

3. Математика: а) арифметика. Усна та письмова нумерація. Додавання, віднімання, множення та ділення цілих чисел будь якої величини; правила їх утворення та перевірка. Зміна результатів чотирьох дій. Задачі на всі чотири дії над цілими числами. Вимірювання величини. Таблиця російських мір. Іменовані числа. Перетворення іменованих чисел. Чотири дії над іменованими числами. Міри квадратні та кубічні. Задачі на вирахування часу. Ділення цілих чисел. Ознаки ділення чисел на 10, 2, 5, 4, 25, 8, 9, 3. Знаходження спільного найбільшого дільника і найменше кратне число. Додавання та віднімання дробів з однаковими знаменниками. Зменшення та збільшення дробів у декілька разів. Перетворення дробів. Скорочення дробів. Чотири дії над дробовими числами. Дії над дробовими іменованими числами. Десяткові дробі та дії над ними. Задача над числами з десятковими точними та простими дробами. (Рекомендується задачник М. Шапошника та М. Вальцова. Ч. I та II).

б) Геометрія. Матеріал по геометрії поданий в підручнику А. Давидова, складеного по Дистервегу. Письмових задач по геометрії не передбачалось.

4. По історії. Знання курсу російської історії в обсязі двокласних сільських училищ Міністерства Народної Просвіти по одному з підручників, які використовувались при вивченні історії в навчальному процесі, якими є підручники Різдєвського, Воскресенського та ін.

5. По географії. Короткі відомості з фізичної та математичної географії. Географія Росії та держав Західної Європи, а також інших частин світу в межах матеріалу підручника Ф. Пуциковича.

6. Окрім того, всі вступаючи в семінарію перевірялись на наявність голосу і слуху та здібностей до співу [1, арк. 22].

Навчання розпочиналось з 1 вересня 1911 року. В поточному навчальному році (1911–1912 н.р) планувалось набрати 40 учениць, 15 з яких мали б отримувати державні стипендії. Відбір стипендіаток здійснювався за результатами, які продемонстрували учениці протягом першого місяця навчання в семінарії. До уваги брався і майновий стан учениці. Тому, на стипендію могли претендувати ті кандидатки, які проявили себе як найбільш працелюбні, здібні та походили з малозабезпечених родин.

За результатами вступних іспитів до навчально закладу у 1911 року були зараховано 40 учениць: Лова Людмила та

1. Ярошевська Маруся
2. Марусик Олександра
3. Бикодер Анна
4. Примакова Марія
5. Алексеєнко Катерина
6. Макаренко Євдокія
7. Дудченко Анна
8. Дудченко Ірина
9. Тарасенко Ксенія
10. Щербуха Агафія
11. Гольцева Анна
12. Голая Параскева
13. Багринавська Анна
14. Кравець Варвара
15. Тарасевич Марія
16. Халімон Анна
17. Харченко Тетяна
18. Малюкова Марія
19. Клюзка Домнікія
20. Бузинна Ольга
21. Бойко Марина
22. Новохацька Віра
23. Навичевська Софія
24. Симоновська Олена
25. Мицюк Варвара
26. Крементулова Євдокія
27. Іванова Любова
28. Безпальча Євдокія
29. Лимар Меланія

30. Бруевич Єфросінія
31. Григорович Варвара
32. Дорошенко Ульяна
33. Манькіна Марія
34. Павлова Ксенія
35. Рябко Матрона
36. Решітько Анастасія
37. Сухенко Анастасія
38. Третяк Валентина

39. Туткевич Ольга. [3, арк. 4] вересня поточного року на Педагогічній Раді закладу розглядалось питання про зарахування 41-ї учениці Марії Примакової, без права на державну стипендію, а також про прийняття до лав семінаристок колишньої учениці Людмилиньської школи Варвари Кузьменко.

Згідно навчальних планів у семінарії передбачалось вивчення наступних дисципліни: російська мова, арифметика, церковно-словянська мова, геометрія, алгебра, природознавство, фізика, історія, географія, малювання креслення чистописання, співи, ручна праця.

Як і інші навчальні заклади даного типу, Людмилиньська семінарія в навчальному процесі керувалась інструкцією для учительських семінарій затвердженою 4 червня 1875 року. Згідно якої, на початку навчально року кожен викладач навчальної дисципліни мав подати на обговорення педагогічної ради складену ним програму по своїх предметах. Педагогічна рада розглядала всі програми, встановлювала відповідність щодо обсягу та методів навчальних предметів і ухвалені програми відправляла на затвердження Попечителем Навчального Округу [2, арк. 14].

На момент відкриття семінарії, був відсутній повний склад педагогічного колективу, тому розклад часто змінювався та формувался відповідно до наявних вчителів-предметників. Згодом, питання педагогічних кадрів було вирішено та затверджено постійний розклад на поточний навчальний рік. Навчання тривало 6 днів на тиждень, неділя - вихідний.

Табл. 1.
Розклад уроків у Людмилиньській жіночій учительській семінарії на 1911–1912 н.р.

	Понеділок	Вівторок	Середа	Четвер	П'ятниця	Субота
1	Арифметика	Рос. мова	Арифметика	Рос. мова	Рос. мова	Рос. мова
2	Рос. мова	Геометрія	Географія	Природознавство	Геометрія	Арифметика
3	Природознавство	Історія	Фізика	Закон Божий	Історія	Географія
4	Закон Божий	Креслення	Закон Божий	Співи	Фізика	Закон Божий
5	Чистописання	Співи	Малювання	Чистописання	Креслення	Малювання

Джерело: ВДАЧОН. Ф.1350. Спр.28 арк. 19.

Окрім теоретичних занять, велику увагу в семінарії приділяли практичним завданням. Тому, учениці семінарії проходили факультативні заняття на яких семінаристкам демонстрували як правильно доглядати за різними тваринами, садом, городом. Завдяки отриманим знанням випускниці навчального закладу, у подальшому, могли бути корисними своїми порадами для жителів сільської місцевості, а також могли застосовувати отримані знання та навички під час здійснення педагогічної діяльності, облаштовуючи при школах невеликі ділянки для вирощення городніх культур та садів, на яких, разом зі своїми старшими учнями, могли б працювати. Тому, при навчальному закладі діяли молочне господарство, птахівництво, садівництво, огородинство.

Практичні заняття розпочиналися з 1 квітня і тривали до 1 жовтня; весь інший час, окрім канікул, проходили теоретичні заняття, а також ті практичні, які можна було здійснювати протягом року, тобто молочна справа, кулінарія тощо.

Щоб практичні роботи не знизили успішність по теоретичним дисциплінам, на їх виконання пропонувалось відводити не більше 2 годин на день. При цьому змінювався й розклад уроків. Заняття в класі розпочиналися раніше, не о 8.30, а о 8.00, після запланованої спільної ранкової молитви, яка розпочиналась о 7.30.

Перші два уроки, з 8.00 до 10.00 години, відводились на заняття з російської мови, математики та Закону Божого у ті дні, коли ці дисципліни були заплановані розкладом. З 10.00 до 12.00 години – відводились на практичні роботи. Оскільки, саме ці години вважались найпродуктивнішими для фізичної праці (доїння корів, рознесення кормів, приготування обіду). Практичними заняттями учениць керували садівник та майстриня молочної справи.

З 12.00 до 14.00 години – обід та відпочинок. З 14.00 до 17.00 години – заняття у класі, згідно розкладу. Після 17.00 виконання домашнього завдання [3, арк. 32].

Для виконання практичних робіт, педагогічна рада пропонувала поділити учениць на групи, як це практикувалось у Людмилиньській школі сільського господарства та домоведення. Таких груп передбачалось 6: 1) займалась тваринництвом; 2) птахівництвом; 3) загальним господарством; 4) кулінарією; 5) рукоділлям; 6) садівництвом [3, арк. 32]. Для проходження практики педагогічна рада пропонувала закупити за гроші семінарії спеціальний одяг та взуття для виконання робіт [3, арк. 38].

Оскільки до числа учениць семінарії було зараховано 9 учениць Людмилиньської школи сільського господарства і вони вже проходили

ці практичні заняття та мали відповідні навички, за поданням педагогічної ради семінарії та згодою Попечителя Київського Навчального Округу, дані учениці були звільненні від практичних робіт та тих навчальних занять з яких вже здобули знання.

У жіночій учительській семінарії велику увагу приділяли духовному та культурному розвитку учениць. Вихованки залучались до відвідування церковних служб, під супроводом наставниці, де приймали участь у церковному читанні та співах. Для розвитку у вихованок громадянськості та почуття естетики, при семінарії влаштовувались музично-літературні вечори з танцями на яких вихованки танцювали, співали, організовували гру на музичних інструментах – мандолінах та балалайках, а також залучались до художнього мистецтва [5, арк.146]. Проведення таких вечорів позитивно впливало на учениць, оскільки сприяли більш тісному спілкуванню між вихованками та вчителями, а також між самими ученицями, надаючи їм можливість спробувати свої сили у музиці та проявити себе у виступах на сцені.

Окрім, того у семінарії передбачались і позакласні навчальні заняття, які проводилися у святкові дні по вечорах з таких предметів як: література, педагогіка, історія та географія. Інколи для проведення таких занять залучався так званий «чарівний ліхтар» для проєкції зображень. Проводилися при семінарії і святкування визначних подій державного значення.

З метою духовного та культурного розвитку вихованок семінарії возили на екскурсії до Києва та інших великих міст, де вони могли ознайомитись з історичними та культурними пам'ятками.

У семінарії слідкували за дисципліною вихованок, тому учениці закладу перебували під постійним наглядом з боку шкільних наставниць та вчителів, які вели чергування по тижням. До обов'язків наставниць входило:

- приходити до семінарії до початку уроку та залишала її після того, як вихованки пішли додому; - слідкувати за порядком; - супроводжувати учениць до церкви; - повідомляти керівництво про події та порушення; - здійснювати нагляд за ученицями, які проживали в інтернаті, упродовж всього дня та залишення на ночівлю у приміщенні; - бути присутньою при спільній молитві, сніданках, обідах та вечерях.

За життям вихованок, які проживали на квартирах наглядали всі члени ради. Результати спостереження за якими коротенько записувались в особливу книгу [3, арк.6].

При освітньому закладі діяв інтернат (гуртожиток) для іногородніх з платою 120 крб. на рік, який розпочав свою роботу разом з

відкриттям учительської семінарії. Під інтернат було відведено 3 великі спальні кімнати на верхньому поверсі головної будівлі та кімнату для вмивання. Для позаурочних занять в розпорядження учениць надавались класи та рекреаційна зала.

У інтернаті можна було розмістити до 45 осіб, решта – вимушені були проживати на приватних квартирах, вартість яких була значно дорожча. До того ж, такі квартири були невеликі за розміром, темні та малоприсадатні для проживання.

При інтернаті була велика їдальня. Тижневі витрати на кожну ученицю інтернату були від 8 до 10 крб. Щоденний стіл вихованок складався з ранкового та вечірнього чаю з молоком та чорним хлібом, а по святах – з білим хлібом; легенького сніданку об 11 годині ранку, обіду, який складався з 2 страв і вечері з 2 страв. До цієї суми витрат на ученицю входив і рахунок за прання білизни. []

Висновки. Людмилиньська жіноча учительська семінарії була заснована на базі Людмилиньської жіночої школи сільського домоведення та присадибного господарства, з поступовим закриттям останньої. Учительська жіноча семінарія мала свою правила вступу та вимоги до майбутніх учениць. Керувалась в освітній діяльності навчальними програмами, які відповідали рівню даного типу освітніх закладів. До закриття Людмилиньської школи всі приміщення садиби та земельні наділи знаходились у спільному користуванні школи та семінарії, а згодом, все перейшло під одноосібний контроль семінарії. Окрім теоретичних занять, окреме місце у семінарії відводилось практичним заняттям на яких вихованки здобували знання щодо ведення господарських справ. Велику увагу у семінарії приділяли не лише освітньому питанню, але й розвитку духовності і культури учениць. З цією метою при семінарії проводились вечори, позаурочні заняття, екскурсії.

Література

1. Відділ державного архіву Чернігівської області в місті Ніжині (далі ВДАЧОН). Ф. 342. Оп. 1. Спр. 1488. Про скликання чергових земських зборів. 1906 г. 645 арк.
2. ВДАЧОН. Ф. 1353. Оп. 1. Спр. 27. розпорядження та циркуляри Міністерства Народної Освіти та попечителя Київського навчального округу про надання звітності, затвердження розкладу уроків, зарахування осіб до складу учениць школи, придбання предметів для оснащення класів, будівництво житлового будинку для вчителів. 11 листопада –24 листопада 1911 р. 183 арк.
3. ВДАЧОН.Ф. 1353. Оп. 1. Спр. 28. Протоколи засідань педагогічної ради –14 серпня 1911–5 вересня 1914 р. 240 арк.
4. ВДАЧОН. Ф. 1353. Оп. 1. Спр. 34. циркуляри Міністерства Народної Освіти та попечителя Київського навчального округу по строках початку та закінчення занять у школі, проведення канікул, святкування 300-річчя

царювання Дому Романових, призначення на посади вчителів. 20 січня – 12 грудня 1912. 207 арк.

5. ВДАЧОН. Ф. 1353. Оп. 1. Спр. 46. звіт про роботу за 1913 р. 1913р. 27 арк.

References

1. *Viddil derzhavnoho arkhivu Chernihivskoi oblasti v m. Nizhyn*. [Department of the State Archive of the Chernihiv Region in Nizhyn]. F. 342. Op.1, Spr. 1488. 645 ark. [in Russian].

2. *Viddil derzhavnoho arkhivu Chernihivskoi oblasti v m. Nizhyn*. [Department of the State Archive of the Chernihiv Region in Nizhyn]. F. 1353. Op.1, Spr. 27. 183 ark. [in Russian].

3. *Viddil derzhavnoho arkhivu Chernihivskoi oblasti v m. Nizhyn*. [Department of the State Archive of the Chernihiv Region in Nizhyn]. F. 1353. Op.1, Spr. 28. 240 ark. [in Russian].

4. *Viddil derzhavnoho arkhivu Chernihivskoi oblasti v m. Nizhyn*. [Department of the State Archive of the Chernihiv Region in Nizhyn]. F. 1353. Op.1, Spr. 34. 207 ark. [in Russian].

5. *Viddil derzhavnoho arkhivu Chernihivskoi oblasti v m. Nizhyn*. [Department of the state archive of the Chernihiv region in Nizhyn]. F. 1353. Op.1, Spr. 46. 27 ark. [in Russian].

Brovko A. G.

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the Department of World History and International Relations, Nizhyn Mykola Gogol State University
Alyona_brovko@meta.ua
orcid.org/0000-0002-8490-7990

Davydenko Yu. M.

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the Department of World History and International Relations, Nizhyn Mykola Gogol State University
e-mail:davidenko_yuri@ukr.net
orcid.org/0009-0009-2476-093X

Kuchmenko E. M.

Doctor of Historical Sciences Professor of the Department of World History and International Relations, Nizhyn Mykola Gogol State University
eleonorakuchmenko@gmail.com
orcid.org/0000-0003-1311-4181

Ludmylynska Women's Teachers' Seminary as a Center of Spirituality and Culture

In the article, based on archive materials, the authors highlight the activities of the Ludmylynska Women's Teachers' Seminary in the early years of its existence. This seminary was founded in 1911 on the basis of the school of agriculture and home economics with the gradual closure of the latter. This educational institution trained future teachers, so it had an appropriate curriculum and rules for admission. The paper reveals the peculiarities of the admission campaign to the teacher's seminary, and provides a list of documents required for submission to the seminary. The list of students who entered the teacher's seminary in the

first academic year is presented. It is noted that the seminary's curriculum included both theoretical and practical classes, which were held on the basis of the still existing school of rural housekeeping and gardening. The seminary students took optional classes in which they were shown how to properly care for livestock and birds, a garden, and a vegetable garden. In addition to education, the seminary paid great attention to the spiritual and cultural development of the students. The female students were involved in attending church services, accompanied by a mentor, where they participated in church readings and singing. To develop the students' civic and aesthetic sensibilities, the seminary organized musical and literary evenings with dances, where the students sang, danced, organized musical instruments, and were involved in artistic activities. The teachers organized excursions to famous historical and cultural sites for the seminary students. The seminary paid special attention to the discipline of the students, so throughout their stay in the seminary and boarding school, the students were under the constant supervision of their mentors and teachers who accompanied them everywhere.

Key words: Ludmylynska Women's Teachers' Seminary, educational institution, spirituality, culture, female students, teaching staff.